

VERDAGUER, COMPANY DE VIATGE PEL ROSSELLÓ

L'estada de mossèn Cinto a Prada per veure els paratges del Canigó,
i la relació d'amistat amb el capellà i poeta Pierre Bonet.

PEP VILA

Comento un breu passatge d'un volum d'història local, poc conegut, escrit per Pierre Bonet, que quan el vaig llegir em va fer una agradable sensació. Em refereixo al llibre *Impressions et Souvenirs: Ile-sur-Têt et ses environs* (Ceret, imp. et Librerie Roque, 1908), en el qual aquest capellà, desdoblant de poeta, narra el seuencontre amb l'eclesiàstic i reconegut home de lletres Jacint Verdaguer. Durant la tardor de 2001, mentre preparava uns treballs sobre literatura rossellonesa vaig tenir ocasió de visitar l'Hospital d'Illa, seu d'un magnífic museu del barroc, i també Prada. Al segle XIX Illa fou coneguda del públic francès perquè l'escriptor Prosper de Mérimée immortalitzà el poble en el seu conte *La Vénus d'Ille*. En una biblioteca d'aquesta vila vaig tenir ocasió de fullejar aquest llibre, en el qual hi ha inclosa una lletra de Verdaguer a Bonet, no recollida en el meritori epistolari que Josep Maria de Casacuberta, amb el concurs de Joan Torrent i Fàbregas, van publicar al llarg dels anys sobre Verdaguer. L'any 1991

Narcís Garolera incorporava aquesta lletra en el tercer volum de la seva edició d'*Excursions i Viatges* de Verdaguer (Barcelona, Barcino, 1992). D'aquesta carta en transcriu un parell de paràgrafs. Un d'aquests conté l'anècdota que Verdaguer va explicar a Bonet. En una de les seves passejades uns duaners el van aturar i el van fer presentar al cap del destacament perquè l'havien pres per un republicà disfressat que anava a fer la Revolució a Espanya:

«Mon viatge pels Pirineus fou mol felis; cap contra temps tingué que valga la pena de contar sinó en Aulus, ahont anant a veure la cascade de Garbet, los *douaniers* me detingueren, fent-me presentar al *chef*, qui'm digué que m'havian pres per un republica disfressat dels que anavan a moure la revolució en Espanya. *Il n'hi ha beaucoup de ce gent là en Espagne*, deya l'carabiner que'm menava á l'autoritat.

Verdaguer al claustre de la catedral d'Elna, amb altres assistents a la festa de catalans del Sud i del Nord, l'any 1883.

«Els dos campanars» de Verdaguer: Sant Martí del Canigó i Sant Miquel de Cuixà.

«Res he pogut escriure desde llavors, sino esta cansoneta del sant Rosari, que no cal la pena de llegir.

«Quantas vegadas m'he recordat de vosté en esta temporada!... de nostra anada a la font del Flageills; del encantador camí (del rech) de Sant Miquel, y sobre tot del Canigó que veyá des de la finestra, y que no tornaré a veure fins Deu san quan! Ditxós vosté, que la veu cada dia coronada de plata y vestida de flors».

Hi ha dos moments de *Canigó* en què potser Verdaguer té un record per a aquests paisatges d'Illa del Riberal o de Têt, que després serà el lloc de naixença del gran poeta rossellonès Josep-Sebastià Pons: «Davant s'estén una illa sempre verda, / ramell de flors dins un pitxer de plata», i també «Com pont de flors, uneix la terra a l'illa / una verdosa y rustica palanca». Malauradament encara ens manca l'estudi definitiu que expliqui les fecundes relacions de Verdaguer amb el Rosselló, la influència que la seva persona i el poema *Canigó* va exercir sobre els escriptors catalans de l'altra banda, que el prenen com a guia i model del moviment d'una Renaixença més modesta, que portava cinquanta anys d'endarreriment en rela-

ció amb la del Principat. L'legia *Els dos campanars*, després integrada com a epíleg de *Canigó*, és dedicada «Als catalans de França». Recordem la figura de Justí Pepratx (Ceret, 1828-Perpinyà 1901), traductor al francès de diverses obres de Verdaguer. Per aquesta època vivia a Prada l'historiador Josep Tolrà de Bordas (Prada, 1824 - Tolosa, 1890), professor del seminari de Prada, estudiós de la llengua catalana, traductor, al francès, del *Canigó* de Verdaguer. Fou autor del llibre, que encara es consulta amb profit, *Une épopée catalane au XIXè siècle, l'Atlantida de don Jacinto Verdaguer* (1881). A aquests noms afegim-hi els de P. Blazy, Juli Delpont, Agustí Vassal-Reig, traductors al francès de Verdaguer i estudiosos de la seva obra.

L'edició de *Canigó*, amb la inclusió de l'epíleg en el qual parlen els dos campanars, va desvetllar la consciència de molts rossellonesos que van ajudar econòmicament la reconstrucció dels dos monestirs més emblemàtics del Rosselló: Sant Miquel de Cuixà i Sant Martí del Canigó.

Com bé explica aquest llibre, l'any 1895 Jacint Verdaguer va visitar mossèn Pere Bonet per segona vegada. L'havia conegut en 1883 al Petit Semi-

nari de Prada quan Bonet n'era professor de retòrica. Verdaguer havia sortit el dia 2 de juliol de 1883 de Barcelona. El dia 3 se n'anava a Prada, on romangué fins al 7 de juliol. En aquest establiment un o més professors es dedicaven a copiar i refer obres de teatre rossellonès, de tema hagiogràfic i passional, potser com a exercicis de retòrica, recollits en tres volums a les miscel·lànies Tolrà de Bordas, que es poden consultar a la biblioteca del monestir de Sant Miquel de Cuixà. Verdaguer venia disposat a fer una llarga estada per aquelles terres. Volia veure els paratges del Canigó, ja que en aquella època recollia notes i impressions humanes i geogràfiques per al seu gran poema. Aquí va passar uns dies, hostatjat al casal religiós del Petit Seminari de Prada. Des d'aquí feia excursions i sojorns per les contrades pirinenques, relacions de viatge que figuren recollides en els quaderns de notes sobre el Pirineu, editats per Garolera a *Excursions i viatges*. En una sortida que van fer alumnes i professors d'aquest centre de formació religiosa al riu Taurinyà, a la font del Flageills, Verdaguer els va mostrar el Canigó i els digué: «Veieu-lo, vestit de blanc, com un capellà a punt de dir

Escenografia de Josep Mestres Cabanes per a la representació de *Canigó* al Liceu, l'any 1953.

missa». En una altra d'aquestes trobades Verdaguer confessa a Bonet quina era la missió del poeta, conscient de la seva aportació que feia a la literatura catalana. Per a Verdaguer la poesia era com un sacerdoci que exigia tota mena de sacrificis personals, un lliurament en cos i ànima. Entre el geni i el poble havia d'existir una espècie d'identificació sentimental. Cap dels grans poetes francesos del moment havia entrès la poesia com una religió. El compromís literari del poeta amb el poble era una premissa netament romàntica. *Poets poetes senten la «refilada angèlica»*, perquè viuen distrets amb el «borboll mundà»:

«Aucun de vos poètes, si grands qu'ils soient n'a compris sa mission, nous disait-il; ni Victor Hugo, ni Musset, ni même Lamartine malgré ses magnifiques envolées religieuses. La poésie est un sacerdoce; tout poète est prêtre. Pour moi, je voudrais avoir du génie, je voudrais être le génie de la poésie, pour la consacrer tout entière, comme de juste, au Christ».

Verdaguer fou també el creador del català literari modern, pel gran desplegament de recursos i de registres populars i cultes. Sobre la llengua, en procés de restauració, encara adormi-

da, no morta del tot, baluard distintiu irrenunciable, va confiar a Bonet que seria bo que l'aprengués. Verdaguer, un dels artífexs de la represa del català com a llengua de cultura, promet a Bonet, rossellonès d'expressió francesa, que li faria arribar un diccionari i una gramàtica catalana, els autors dels quals desconeixem, perquè estudiés la seva llengua amb més profit:

«La langue catalane, disait-il encore, est comme la jeune fille de l'Évangile. Elle n'est pas morte, elle n'est qu'endormie. Je voudrais être un ceux qui la réveilleront. Pourquoi vous-Même ne l'étudiez-vous pas? Je vous enverrai un dictionnaire et une grammaire».

Bonet, que a més de capellà era també poeta en francès, va visitar altres vegades Verdaguer a Perpinyà, i va coincidir amb ell a Barcelona. Durant l'estada de Verdaguer a Prada Bonet llegí una composició al seu admirat amic: *Au célèbre poète catalan Verdaguer. Hommage de reconnaissance et d'admiration*. Un germà de mossèn Pere, Rodolf Bonet, advocat i poeta, va traduir al francès el cant *Colom*, de l'*Atlàntida*, el manuscrit de la qual es pot consultar a la Biblioteca de Catalunya núm. 373). En aquest llibre

dedicat a Illa, Bonet recorda que el va acompanyar a visitar les ruïnes de l'antic monestir de Sant Climent de la Reglella, al municipi d'Illa. El volum IV de l'*Epistolari de Jacint Verdaguer* (1883-1885) recull una carta de Pere Bonet a Verdaguer, datada a Prada el 21 d'octubre de 1883 (p. 96 i s.) en resposta a la que avui he comentat de 17 d'octubre de 1883, en la qual Bonet li fa saber que ja ha rebut el diccionari i la gramàtica promesa. Llibres sobre els quals li'n demana el preu. Verdaguer també l'obsequià amb el regal d'un llibre seu.

Pep Vila és filòleg.

